



Міжнародная федэрацыя “Una Voce”

Пазіцыя № 6

**ЛІТУРГІЧНЫ ПЛЮРАЛІЗМ
І НАДЗВЫЧАЙНАЯ ФОРМА РЫМСКАГА АБРАДУ**

МАЙ 2012

3 прадмовы да серыі

Міжнародная федэрацыя “Una Voce” прапануе гэтыя артыкулы для заахвочвання і ажыўлення дыскусій наконт Імшала 1962 года сярод каталікоў, “прывязаных да старажытнай лацінскай літургічнай традыцыі”, і іншых асобаў, зацікаўленых літургічным аднаўленнем Касцёла. Іх не варта ўспрымаць як персанальную ці маральную крытыку тых, хто сёння прымае ці абараняе рэформы, якія тут падвяргаюцца крытыцы, або тых, хто рабіў гэта раней. Пры складанні гэтых артыкулаў мы прынялі працоўнае дапушчэнне, што нашыя браты-каталікі дзейнічаюць у добрай веры, але таксама што нягледзячы на гэта існуе неабходнасць у жывой і падтрыманай сур’ёзнымі аргументамі дыскусіі, калі тыя, хто дзейнічае ў добрай веры, хочуць рабіць гэта таксама ў святле правільнага разумення праблем.

Аўтары артыкулаў застаюцца ананімнымі, таму што артыкулы не з’яўляюцца плёнам працы адной асобы, а таксама таму, што мы хацелі б, каб іх ацэньвалі на падставе зместу, а не аўтарства.

Меркаванні, выкладзеныя ў гэтых артыкулах, Міжнародная федэрацыя “Una Voce” па-корна прадстаўляе на суд Касцёла.

Літургічны плюралізм і надзвычайная форма рымскага абраду: кароткі змест

Існаванне “надзвычайнай формы” рымскага абраду стала фактам дзякуючы непрадбачаным гістарычным абставінам, і існуе меркаванне, што праз карацейшы ці даўжэйшы час “звычайная” і “надзвычайная” формы павінны нейкім чынам аб’яднацца. Аднак існаванне літургічнага плюралізму ў Касцёле, як на Захадзе, так і на Усходзе, ніколі не лічылася перашкодай, а хутчэй разглядалася як прыкмета жыццяздольнасці. Гэта рашуча пацвярджаюць некалькі дакументаў Другога Ватыканскага сабору і пазнейшае навучанне Касцёла. “Ідэал” літургічнай разнастайнасці хутчэй дэманструе еднасць веры, а не падрывае яе, паколькі розныя літургічныя формы з’яўляюцца ўцелаўленнем веры ў розных умовах. Яны робяць акцэнт на розных тэалагічных адметнасцях і адыгрываюць важную ролю ў спрыянні еднасці Касцёла. Касцёл працягваў падтрымліваць існуючыя формы і нават уводзіць новыя аж да сённяшняга дня. Таксама ён клапаціцца аб іх абароне ад надмернага ўплыву (звычайнага) рымскага абраду, які мог бы парушыць іх характэрны ўнёсак у жыццё Касцёла.

Каментарыі можна дасылаць на адрас

positio@fiuv.org

ПАЗІЦЫЯ № 6: ЛІТУРГІЧНЫ ПЛЮРАЛІЗМ І НАДЗВЫЧАЙНАЯ ФОРМА РЫМСКАГА АБРАДУ

Плюралізм у літургіі і гармонія ў веры

1. У гэтым артыкуле мы не будзем паглыбляцца ў пытанне далейшага развіцця звычайнай формы рымскага абраду, а звернемся да пытання таго, ці з'яўляецца праблемай існавання ў лацінскім абрадзе дадатковай, "надзвычайнай" формы рымскага абраду і ці трэба ў бліжэйшай ці далейшай перспектыве пры магчымасці як-небудзь скасаваць яе, напрыклад, шляхам стварэння адзінай, цэльнай формы рымскага абраду.
2. Аднаўленне існавання дзвюх "формаў" рымскага абраду можна назваць выпадковым¹, аднак сама па сабе наяўнасць мноства літургічных формаў у Касцёле не з'яўляецца адхіленнем ад нормы або чымсьці непажаданым. Варта адзначыць, што ў апостальскай канстытуцыі *Quo primum* (1570) Папа Пій V выказаўся на карысць захавання шанаваных абрадаў², а Другі Ватыканскі сабор у сваёй канстытуцыі пра святую літургію *Sacrosanctum concilium*, "верна трымаючыся традыцыі", заявіў:

...святая Маці-Касцёл лічыць роўнымі ў правах і годнасці ўсе законна прызнаныя абрады, хоча захаваць іх на будучыню і ўсяляк развіваць³.

У іншым месцы:

У справах, якія не датычаць веры ці агульнага добра, Касцёл не хоча навязваць строгай і аднастайнай формы нават у Літургіі⁴.

¹ Папа Бенедыкт XVI, ліст да біскупаў з нагоды *motu proprio Summorum Pontificum* (2007): "На момант увядзення новага Імшала не падалося неабходным выдаць спецыяльныя нормы для магчымага выкарыстання папярэдняга Імшала. Верагодна, была зроблена здагадка, што мова ідзе пра нешматлікія асобныя выпадкі, якія могуць быць вырашаныя кожны паасобку на месцах. Аднак хутка высветлілася, што немалая колькасць вернікаў заставалася глыбока прывязанай да выкарыстання гэтага рымскага абраду..."

² Прыняцце Рымскага Імшала замест іншага абрадавага звычайу дазваляецца толькі пасля аднадушнай згоды катэдральнага капітула або капітула супольнасці, а ў дадатак патрабуецца згода біскупа або настояцеля. Пій V, апостальская канстытуцыя *Quo primum* (1570): Рымскі Імшал у перагледжаным выданні 1570 года павінен выкарыстоўвацца ва ўсіх касцёлах, "акрамя тых толькі, якім практыка служэння Імшы іншым чынам была дадзена больш як дзвесце гадоў таму адначасова з устанавленнем і зацвярджаннем касцёла Апостальскай Сталіцай, а таксама тым, у якіх падобны звычай пераважаў бесперапынна на працягу не менш за дзвесце гадоў; у гэтых выпадках Мы ніякім чынам не скасоўваем іх вышэйзгаданыя прывілеі альбо правы. Тым не менш, калі гэты Імшал, які Мы палічылі патрэбным выдаць, здасца апошнім больш прымальным, Мы гэтым дазваляем ім цэлебраваць Імшу паводле гэтага абраду пры згодзе іх біскупа альбо настояцеля, а таксама ўсяго капітула, не зважаючы на ўсё супярэчнае". ("Nisi ab ipsa prima institutione a Sede Apostolica adprobata, vel consuetudine, quae, vel ipsa institutio super ducentos annos Missarum celebrandarum in eisdem Ecclesiis assidue observata sit: a quibus, ut praefatam celebrandi constitutionem vel consuetudinem nequaquam auferimus; sic si Missale hoc, quod nunc in lucem edi curavimus, iisdem magis placeret, de Episcopi, vel Praelati, Capitulique universi consensu, ut quibusvis non obstantibus, juxta illud Missas celebrare possint, permittimus".)

³ Другі Ватыканскі сабор, канстытуцыя *Sacrosanctum concilium*, 4: "Traditioni denique fideliter obsequens, Sacrosanctum Concilium declarat Sanctam Matrem Ecclesiam omnes Ritus legitime agnitos aequo iure atque honore habere, eosque in posterum servari et omnimode foveri velle".

⁴ *Sacrosanctum concilium*, 37: "Ecclesia, in iis quae fidem aut bonum totius communitatis non tangunt, rigidam unius tenoris formam ne in Liturgia quidem imponere cupit".

Кажучы пра вялікую колькасць абрадаў, дэкрэт *Orientalium Ecclesiarum* сцвярджае, што “разнастайнасць у Касцёле не толькі не перашкаджае яго еднасці, але наадварот выяўляе яе”⁵.

3. У Лацінскім Касцёле гэты прынцып гістарычна праяўляўся ў багатай разнастайнасці абрадаў і звычайў, якія альбо вызначаліся па геаграфічнай прыкмеце (асабліва амбразіянскі і масарабскі абрады), альбо належалі канкрэтным манаскім ордэнам. Як у Сярэднявеччы ў рэгіёнах з мясцовымі звычаямі францысканцы выкарыстоўвалі *Missale Seraphicum* (цесна звязаны з рымскім абрадам), так у сучасныя часы (перад Саборам) на тэрыторыях, для якіх быў характэрны рымскі абрад, парафіі дамініканцаў і прэманстрантаў захоўвалі свае ўласныя літургічныя традыцыі. Сёння на землях “пераважна лацінскай традыцыі” існуюць Усходнія Касцёлы⁶; не бачачы ў гэтым праблемы, Папа Ян Павел II лічыў такую сітуацыю магчымасцю для лацінскіх каталікоў даведацца пра ўсходнія абрады⁷. Нядаўна Папа Бенедыкт XVI пачаў працэс стварэння новай формы рымскага абраду для членаў Англіканскай супольнасці, якія былі прыняты ў поўную еднасць са Святым Пасадам. Мэтай гэтага працэсу з’яўляецца:

...захоўваць унутры Каталіцкага Касцёла літургічныя, духоўныя і пастырскія традыцыі Англіканскай супольнасці як каштоўны дар, які ўмацоўвае веру членаў Ардынарыята, і як багацце, якім можна дзяліцца з іншымі⁸.

Кажучы пра дэкрэт Другога Ватыканскага сабору пра экуменізм *Unitatis redintegratio*⁹, Папа Ян Павел II пісаў:

...мы знаходзім моц і энтузіязм для ўзмоцненага пошуку гармоніі ў гэтай сапраўднай разнастайнасці формаў, якая застаецца ідэалам Касцёла¹⁰.

⁵ Другі Ватыканскі сабор, дэкрэт *Orientalium Ecclesiarum*, 2: “...ita ut varietas in Ecclesia nedum eiusdem poseat unitati, eam potius declarat”.

⁶ Інструкцыя *Il Padre, incomprendibile* (1996), 10.

⁷ Св. Ян Павел II, апостальскае пасланне *Oriente lumen* (1995), 24: “Я лічу, што адным з важных шляхоў узростання ва ўзаемным разуменні і еднасці з’яўляецца менавіта паглыбленне нашых ведаў пра адзін аднаго. Дзеці Каталіцкага Касцёла ўжо ведаюць шляхі, якія Святы Пасад вызначыў для дасягнення гэтага: ведаць літургію Усходніх Касцёлаў”. (“Putamus sane magnum pondus ad crescendo in mutua comprehensione atque unitate tribuendum esse meliori mutuae intelligentiae. Catholicae Ecclesiae filii iam poverunt vias quas Sancta Sedes significavit ut ii eiusmodi propositum consequi valeant: liturgiam Ecclesiarum Orientalium noscere [выпраўлена з “nascere”].”) (Цытаваны фрагмент заканчваецца зноскай на інструкцыю *In Ecclesiasticum futurorum* (1979), 48.)

⁸ Бенедыкт XVI, апостальская канстытуцыя *Anglicanorum coetibus* (2009), III.

⁹ Другі Ватыканскі сабор, дэкрэт *Unitatis redintegratio*, 4: “Трымаючыся еднасці ў неабходным, няхай усе захаваюць у Касцёле належную свабоду адносна даручаных ім паслуг у разнастайных формах духоўнага жыцця і дысцыпліны, а таксама ў розных літургічных абрадах і нават у тэалагічным апрацаванні праўды Аб’яўлення; ва ўсім няхай захоўваюць любоў. Так паступаючы, з кожным днём будуць штотра паўней выяўляць каталіцкасць, а таксама апостальскі характар Касцёла”. (“In necessariis unitatem custodientes, omnes in Ecclesia, secundum munus unicuique datum, cum in variis formis vitae spiritualis et disciplinae, tum in diversitate liturgicorum rituum, immo et in theologica veritatis revelatae elaboratione, debitam libertatem servant; in omnibus vero caritatem colant. Hac enim agendi ratione ipsi veri nominis catholicitatem simul et apostolicitatem Ecclesiae in dies plenius manifestabunt”.)

¹⁰ *Oriente lumen*, 2: “...satis iterum virium reperimus ac studii ut ea in veritate ac multiplicitate concordiae augeamus conquisitionem quae Ecclesiae remanet propositum optimum”.

4. Што датычыцца дзвюх формаў рымскага абраду, то Бенедыкт XVI падкрэсліў гармонію веры, якая ляжыць у аснове разнастайнасці літургічных формаў¹¹. Адразу пасля гэтага ён сказаў пра значэнне і артадаксальнасць надзвычайнай формы:

Тое, што было святым для папярэдніх пакаленняў, застаецца святым і вялікім і для нас, і гэта няможна адразу цалкам забараніць ці нават палічыць шкодным. Мы ўсе павінны захоўваць багацці, якія ўзраслі ў веры і малітве Касцёла, і даваць ім належнае месца¹².

Каштоўнасць плюралізму

5. Плюралізм з'яўляецца "ідэалам" па дзвюх прычынах. Па-першае, як кажа інструкцыя *Il Padre, incomprendibile*, паўтараючы за дэкрэтам *Orientalium Ecclesiarum*¹³ і інструкцыяй *Varietates legitimae* (1994)¹⁴, розныя абрады з'яўляюцца ўцелаўленнем веры ў розных умовах:

Гэтая разнастайнасць усходніх літургіяў зусім не шкодзіць еднасці Касцёла і нават умацоўвае яе, дазваляючы яму пусіць карані ў канкрэтных рэаліях акрэсленага часу і прасторы¹⁵.

6. Па-другое, дэкрэт *Unitatis redintegratio* нагадвае нам, што розныя тэалагічныя традыцыі, якія знаходзяць свой выраз ва ўласных літургічных абрадах, даюць пачатак узаемадапаўняльным тэалагічным акцэнтам.

Разам з тым, што было сказана вышэй пра законную разнастайнасць, трэба таксама сказаць і пра адрозныя тэалагічныя фармуліроўкі дактрыны, бо на Усходзе і на Захадзе пры вывучэнні праўд Аб'яўлення выкарыстоўваліся розныя метады і падыходы да пазнання і вызнання боскіх рэчаў. Таму нічога дзіўнага, што ў адных больш адпаведна прадстаўлены і лепш асветлены, чым у другіх, некаторыя аспекты таямніц Аб'яўлення, у выніку чаго гэтыя розныя тэалагічныя фармуліроўкі нярэдка ўзаемадапаўняюцца, чым супярэчаць сабе¹⁶.

¹¹ Ліст да біскупаў з нагоды *motu proprio Summorum Pontificum*: "Няма ніякай супярэчнасці паміж адным і другім выданнем Рымскага Імшала".

¹² *Ibid.*

¹³ Дэкрэт Другога Ватыканскага сабору *Orientalium Ecclesiarum*, 2: "Разнастайнасць у Касцёле не толькі не перашкаджае яго еднасці, але наадварот выяўляе яе. Каталіцкі Касцёл жадае, каб традыцыі кожнага мясцовага Касцёла, ці абраду, засталіся цэлымі і непарушнымі. Акрамя гэтага, ён прагне таксама дастасаваць свой спосаб жыцця да зменлівых умоў часу і месца" ("*varietas in Ecclesia nedum eiusdem poseat unitati, eam potius declaret; Ecclesiae enim catholicae hoc propositum est, ut salvae et integrae maneant uniuscuiusque particularis Ecclesiae seu ritus traditiones, eademque pariter vult suam vitae rationem aptare variis temporum locorumque necessitatibus*").

¹⁴ Інструкцыя *Varietates legitimae* (1994), 4: "Канстытуцыя *Sacrosanctum concilium* казала пра розныя формы літургічнай адаптацыі. Пазней Магістэрыі Касцёла выкарыстаў тэрмін "інкультурацыя", каб дакладней акрэсліць "ўцелаўленне Евангелля ў аўтаномных культурах і адначасовае ўвядзенне гэтых культур у жыццё Касцёла" [Зноск: св. Ян Павел II, энцыкліка *Slavorum Apostoli* (1985), 21]. Інкультурацыя азначае "глыбокую трансфармацыю аўтэнтчных культурных каштоўнасцяў праз іх інтэграцыю ў хрысціянства і ўжывленне хрысціянства ў розныя людскія культуры" [Зноск: св. Ян Павел II, энцыкліка *Redemptoris missio* (1990), 52].

¹⁵ *Il Padre, incomprendibile*, 15.

¹⁶ *Unitatis redintegratio*, 17: "Etenim in veritatis revelatae exploratione methodi gressusque diversi ad divina cognoscenda et confitenda in Oriente et in Occidente adhibiti sunt. Unde mirum non est quosdam aspectus mysterii revelati quandoque magis congrue percipi et in meliorem lucem poni ab uno quam ab altero, ita ut tunc variae illae theologicae formulae non raro potius inter se compleri dicendae sint quam opponi". Пап. *Orientalis lumen*, 5: "Хрысціянская традыцыя Усходу звязана з пэўным спосабам прыняцця, разумення веры

7. Папа Бенедыкт пісаў пра Імшал 1962 года як пра каштоўнае пацвярджэнне пэўных праўдаў:

Магчымасць такой цэлебрацыі [паводле Імшала 1962 года] з'яўляецца наймацнейшым і таму найбольш нязносным (для іх) пярэчаннем меркаванню тых, хто лічыць, што вера ў Эўхарыстыю, сфармуляваная Трыдэнцкім саборам, страціла сваё значэнне¹⁷.

8. Пэўныя каштоўныя рысы надзвычайная форма падзяляе з англіканскім звычаем¹⁸, а таксама некаторымі ўсходнімі абрадамі. Тое, што ўсходнія абрады ўздзейнічаюць на “ўсю цэласнасць асобы”¹⁹, ужо абмяркоўвалася ў Пазіцыі № 2²⁰; іншай іх рысай з'яўляецца вернасць традыцыі:

Сёння мы часта адчуваем сябе закладнікамі цяперашняга часу. Ёсць адчуванне, што чалавек страціў пачуццё прыналежнасці да гісторыі, якая была перад ім і будзе пасля яго. Гэтую спробу знайсці сваё месца паміж мінуўшчынай і будучыняй, ад сэрца дзякуючы за атрыманыя і чаканыя даброты, асабліва прапаўваюць усходнія абрады, якія адзначаюцца ясным пачуццём неразрыўнасці, якая называецца Традыцыяй і эсхаталагічным чаканнем²¹.

Плюралізм і еднасць Касцёла

9. Яшчэ адна каштоўная рыса — гэта важнасць літургічных традыцый Усходніх Касцёлаў і англіканскага звычаю для экуменізму. Усведамляючы гэта, Папа Ян Павел II патрабаваў:

ў Пана Езуса і жыцця ёю. У гэтым сэнсе яна надзвычай блізкая да хрысціянскай традыцыі Захаду, якая нарадзілася і ўзгадалася на той самай веры. Аднак яе законна і пахвальна аддзяляюць ад апошняй, паколькі ўсходнія хрысціяне маюць свой уласны спосаб успрымання і разумення, а таксама самабытны спосаб перажываць свае адносіны са Збаўцам” (“Certum enim modum secum importat orientalis traditio suscipiendi intellegendi vivendi Domini Iesu fide. Ita profecto proxime illa ad christianam accedit Occidentis traditionem quae eadem nascitur aliturque fide. Tamen legitime atque insignite ab illa differt, cum proprium habeat sentiendi percipiendique morem christifidelis orientalis, ac propterea nativam aliquam rationem suae colendae necessitudinis cum Salvatore”). Пар. таксама *Orientalium Ecclesiarum*, 5: “[Святы Сабор] урачыста сцвярджае, што Касцёлы, як Усходнія, так і Заходнія, маюць права і абавязак кіравацца ўласнымі спецыяльнымі нормамі, бо яны маюць старажытнае паходжанне, а таксама больш адпавядаюць мясцовым звычаям вернікаў і здаюцца больш прыдатнымі ў клопаце пра дабро душ” (“Quamobrem sollemniter declarat, Ecclesias Orientis sicut et Occidentis iure pollere et officio teneri se secundum proprias disciplinas peculiare regendi, utpote quae veneranda antiquitate commenduntur, moribus suorum fidelium magis sint congruae atque ad bonum animarum consulendum aptiores videantur”).

¹⁷ J. Ratzinger, “The Theology of the Liturgy” у выд. Alcuin Reid, “Looking Again at the Question of the Liturgy with Cardinal Ratzinger: Proceedings of the July 2001 Fontgombault Liturgical Conference”, Farnbrough: St Michael's Abbey Press, 2003, с. 18–33, с. 20.

¹⁸ Сярод іх перыяд Сямідзясятніцы (Septuagesima), сухія і крыжовыя дні і актава Пяцідзясятніцы.

¹⁹ *Orientalium Ecclesiarum*, 11: “tota sua cum persona”.

²⁰ Пазіцыя №2, “Літургічная пабожнасць і ўдзел у літургіі”, 9.

²¹ *Orientalium Ecclesiarum*, 8: “Captivos hodie saepius nos temporis praesentis esse sentimus: quasi si notionem homo amiserit sese esse particulam alicuius historiae praecedentis et subsequentis. Huic magno labori, quo contendit quis ut se inter praeteritum collocet futurumque tempus cum grato sane animo tam de acceptis quam de donis postmodum accipiendis, clarum praestant Orientales Ecclesiae sensum continuationis, quae sibi Traditionis atque eschatologicae exspectionis nomina sumit”.

...поўнай павагі да годнасці іншых і адкідання меркавання, быццам увесь корпус абрадаў і традыцый Лацінскага Касцёла з'яўляецца больш поўным і больш адпаведным для дэманстрацыі паўнаты правільнай дактрыны²².

Інструкцыя *Il Padre*, паўтараючы за *Orientalium Ecclesiarum*²³, падкрэслівае важнае значэнне экуменізму ў развіцці ўсходніх абрадаў:

Таму пры кожнай спробе літургічнай адновы неабходна ўлічваць практыку праваслаўных братоў, ведаючы яе, паважаючы яе і адыходзячы ад яе як найменш, каб не павялічваць ужо існуючага раздзялення...²⁴

10. Зноў жа, тут ёсць аналогія з надзвычайнай формай. Папа Бенедыкт XVI моцна падкрэслівае важнасць павагі да “старажытнай лацінскай літургічнай традыцыяй”, каб, калі гэта магчыма, пераадолець падзелы ў Касцёле²⁵. Гэтыя падзелы датычацца не толькі груп, але і індывідуальных каталікоў, якія пасля літургічнай рэформы адчуваюць адчужэнне ад Касцёла. Як піша Папа Бенедыкт XVI:

І я бачыў, які глыбокі боль прычынялі самавольныя скажэнні Літургіі людзям, цалкам укаранёным у веры Касцёла²⁶.

11. Трэба згадаць таксама важнае значэнне надзвычайнай формы рымскага абраду для экуменізму ў стасунках з праваслаўнымі Цэрквамі. Кажучы пра *Summorum Pontificum*, святой памяці Патрыярх Маскоўскі Алексій II адзначыў: “Аднаўленне і ацэнка старажытнай літургічнай традыцыі — гэта факт, які мы станю́ча вітаем”²⁷.

Заклучэнне

12. Сам па сабе літургічны плюралізм не з'яўляецца і ніколі не быў для Касцёла перашкодай і разглядаўся як крыніца жыццяздольнасці. Ён дэманструе адказ веры на розныя абставіны і прадстаўляе сабою скарб тэалагічных і духоўных акцэнтаў, якія ўзаемна дапаўняюцца. Плюралізм абрадаў і звычайў падтрымліваецца і развіваецца Святым Пасадам па сённяшні дзень.

²² *Orientalium Ecclesiarum*, 20: “Certe, hodiernae menti videtur vera coniunctio fieri posse aliorum plene observata dignitate, dempta simul illa opinione universos mores et consuetudines Ecclesiae Latinae pleniores esse et aptiores ad rectam doctrinam demonstrandam”.

²³ *Orientalium Ecclesiarum*, 24: усходнія каталікі павінны спрыяць еднасці з іншымі ўсходнімі хрысціянамі, сярод іншага, праз “пабожную вернасць старажытным усходнім традыцыям” (“religiosa erga antiquas traditiones orientales fidelitate”).

²⁴ *Il Padre, incomprendibile*, 21.

²⁵ Ліст да біскупаў з нагоды *motu proprio Summorum Pontificum*: “Гэты позірк у мінулае накладвае сёння на нас абавязак: прыкласці ўсе намаганні, каб ва ўсіх тых, хто сапраўды жадае адзінства, была магчымасць застацца ў гэтым адзінстве ці набыць яго зноў”.

²⁶ *Ibid.*

²⁷ Агенцтва навінаў *Zenit* паведаміла з Рыма 29 жніўня 2007 года наступнае. “Крок Бенедыкта XVI па аднаўленні больш шырокай цэлебрацыі паводле Рымскага Імшала 1962 года атрымаў станю́чы водгук ад праваслаўнага Патрыярха Маскоўскага Алексія II. “Аднаўленне і ацэнка старажытнай літургічнай традыцыі — гэта факт, які мы станю́ча вітаем”, — сказаў Алексій II італьянскаму штодзённіку *Il Giornale*. Апостальскае пасланне Бенедыкта XVI *Summorum Pontificum*, апублікаванае ў ліпені, тлумачыць новыя нормы, якія дазваляюць выкарыстанне Імшала 1962 года ў якасці надзвычайнай формы літургічнай цэлебрацыі. “Мы вельмі моцна трымаемся традыцыі, — працягнуў ён. — Калі б не вернае захоўванне літургічнай традыцыі, Руская праваслаўная Царква не змагла б ператрываць час пераследу”.

13. Як і ў выпадку ўсходніх абрадаў, Касцёл заўсёды спрыяў абрадам і звычайам са старажытным паходжаннем унутры Лацінскага Касцёла, а таксама рабіў высілкі, каб захаваць іх, калі ім пагражала знікненне альбо калі яны адчувалі празмерны ўплыў рымскага абраду. Як і ўжо згаданыя літургічныя традыцыі манаскіх ордэнаў, масарабскі абрад з'яўляецца прыкладам абраду, які мае настолькі вялікае гістарычнае і тэалагічнае значэнне, што сам факт таго, што ён працягвае цэлебравацца ў некаторых месцах, належыць цаніць і ахоўваць, хоць выкарыстанне яго кніг і зрабілася вельмі вузкім. Якім абмежаваным ці шырокім не стала б з часам выкарыстанне надзвычайнай формы, яна таксама будзе мець каштоўнасць для ўсяго Касцёла як жывая традыцыя, багатая крыніца духоўнасці і тэалогіі, а таксама глыбокая сувязь з літургічнай спадчынай Лацінскага Касцёла.
14. Папа Бенедыкт XVI пацвердзіў каштоўнасць надзвычайнай формы. Як і ўсходнія абрады, яна захавае і будзе развіваць сваё значэнне для ўсяго Касцёла, калі толькі застаецца вернай сабе, свайму духу і традыцыям. Яе цэласнасць таксама важная для яе ролі ў справе еднасці Касцёла. Трэба засвоіць навуку, якую мы спазналі з лёсу ўсходніх абрадаў у мінулых стагоддзях, калі Святы Пасад зацвердзіў такія змены, пра якія сёння можна толькі шкадаваць²⁸.
15. Словы інструкцыі *Il Padre*, якія напісаны з думкай пра Усходнія Касцёлы, можна прымяніць і да надзвычайнай формы:

З гістарычных і культурных прычын яны захавалі больш непасрэдную сувязь з духоўнай атмасферай хрысціянскіх вытокаў, што ўсё часцей нават Запад прызнае не прыкметай застою і адсталасці, а каштоўнай вернасцю крыніцам збаўлення²⁹.

²⁸ *Il Padre, incomprendibile*, 24: “Гэтыя ўмяшанні сталі эфектам ментальнасці і пераканання таго часу, з-за якіх адчувалася пэўная падпарадкаванасць нелацінскіх літургій — лацінскай, якую лічылі *ritus praestantior*. Такая пастава магла прывесці да ўмяшанняў ва ўсходнія літургічныя тэксты, якія сёння ў святле тэалагічных даследаванняў і прагрэсу патрабуюць перагляду ў сэнсе вяртання да традыцыі продкаў”. Пар. *Orientalium Ecclesiarum*, 6, пра літургічныя абрады Усходніх Касцёлаў: “Усё гэта павінна з найбольшай дакладнасцю захоўвацца самімі ўсходнімі хрысціянамі, якія павінны глыбей пазнаваць гэтыя рэчы і больш дасканала іх выкарыстоўваць. Калі з-за акалічнасцяў часу або асоб яны нейкім чынам адыдуць ад гэтага, то няхай імкнуцца вярнуцца да традыцыі продкаў” (“*Haec omnia, igitur, maxima fidelitate ab ipsis Orientalibus observanda sunt; qui quidem harum rerum cognitionem in dies maiorem usumque perfectiorem acquirere debent, et, si ab iis ob temporum vel personarum adiuncta indebite defecerint, ad avitas traditiones redire satagant*”). Інструкцыя *Varietates legitimaе* сцвярджае падобнае пра гісторыю літургіі на Захадзе (17): “Цягам стагоддзяў рымскі абрад добра інтэграваў тэксты, спевы, жэсты і абрады з розных крыніцаў і адаптаваўся да мясцовых культур на місійных тэрыторыях, нават калі ў пэўныя перыяды часу імкненне да літургічнай аднастайнасці хавала гэты факт”. Зноскі да гэтага фрагмента даюць прыклады рысаў, якія рымскі абрад набыў з часам як адказ на мясцовыя ўмовы, а таксама настаўніцкія адказы на такія новаўвядзенні.

²⁹ *Il Padre, incomprendibile*, 9.